

Obiteljsko-pravna problematika zaštite silovanih žena i njihove djece

Dubravka Hrabar
Pravni fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Pregledni članak
UDK 343.98-055.2
347.61/.64
Primljeno: veljača 1994.

Silovanja žena tijekom rata u Hrvatskoj, a osobito u BiH, nametnula su, uz niz etičkih pitanja, i ona o pravnom statusu silovanjem začete djece.

U članku se iznose različiti oblici pravne pomoći i zaštite u vezi s trudnoćom odnosno porodom djece kao posljedicom masovnog silovanja žena.

Posebice se naglašava različit pravni položaj žena državljanke Republike Hrvatske od onih iz BiH i objašnjavaju se mehanizmi socijalnog zbrinjavanja, prekida trudnoće i obiteljsko-pravnih instituta zbrinjavanja djece. U okviru postojećih instituta obiteljskog prava analizira se problem materinstva djece začete silovanjem i potom ostavljene, pretpostavka očinstva i roditeljsko pravo nad takvom djecom. Posebna je pažnja usmjerena prema pravima djece i tzv. međudržavnom usvojenju kao pravnoj mogućnosti iznalaženja bolje (pravne) sudbine za ostavljenu, silovanjem začetu djecu.

Pravni problemi migracija stanovništva uzrokovani ratnim događajima prošireni su još jednim kompleksnim i stravičnim oblikom genocida - masovnim silovanjem žena. Sustavno, plansko i organizirano silovanje provocira mnogobrojna pitanja i traži odgovore o pravnom položaju i zaštiti silovanih žena i pravnom statusu njihove silovanjem začete djece.

Prilikom uočavanja problema s aspekta obiteljskog prava treba razlikovati subjekte kojima je potrebna pomoć - trudnu ženu (odnosno ženu koja je rodila i napustila dijete) i njeno dijete. Ovisno o krajnjoj odluci žene, odnosno o objektivnoj situaciji, moguće je da silovana žena odabere neki od različitih oblika pomoći i zaštite.

1. SOCIJALNO ZBRINJAVANJE

Žene čija trudnoća završava porodom moguće je socijalno zbrinuti ako odluče preuzeti brigu o djetetu. One imaju kao roditelj sva prava i dužnosti (tzv. roditeljsko pravo) glede djeteta te se ovisno o svome bračnom statusu samostalno (ako su neudane) ili zajedno s mužem (ako su udane) brinu o djetetu. Socijalno zbrinjavanje odnosi se na smještaj žene i djeteta u odgovarajuću ustanovu prema Zakonu o socijalnoj zaštiti (*Narodne*

novine, 53/91) ako je silovana žena državljanica Republike Hrvatske. Okolnosti začeca silovanjem sama po sebi nije pravno relevantna ni bitna za ostvarenje prava na socijalnu zaštitu.

Za silovane žene državljanke Bosne i Hercegovine koje su za pravni poredak Republike Hrvatske stranci¹, jednako kao i njihova djeca², socijalno zbrinjavanje nužno je povezano s njihovim statusom izbjeglica³.

2. PREKID TRUDNOĆE

Žene koje su u stadiju trudnoće koji je zakonom dozvoljen za prekid mogu zahtijevati prekid trudnoće kao zaštitu vlastitog (psihofizičkog) integriteta. Prema odredbama Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava

¹ Prema odredbi čl. 1, a u vezi s čl. 32/2. Zakona o kretanju i boravku stranaca (*Narodne novine*, 53/91), stranca će se do okončanja postupka priznavanja statusa izbjeglice smjestiti u prihvatilište za strance ako mu smještaj i sredstva za održavanje nisu osigurana na drugi način.

² Dijete stranca kojem je priznat status izbjeglice prema čl. 34 Zakona o kretanju i boravku stranaca uživa prava kao i njegov roditelj.

³ Uredba o statusu prognanika i izbjeglica (*Narodne novine*, 64/91) detaljno regulira pravni položaj i razlikuje prava prognanika i izbjeglica.

na slobodno odlučivanje o rađanju djece (*Narodne novine*, 18/78) moguće je na zahtjev trudne žene prekinuti trudnoću u ovlaštenoj zdravstvenoj ustanovi do isteka desetog tjedna od dana začeća. U ovom slučaju žena nije dužna iznositi razloge svoje odluke o prekidu trudnoće, pa se tu može kriti i nešto veći broj prekida trudnoća i nemogućnost evidencije silovanja kao oblika genocida (u svrhe dokumentacije o ratnim žrtvama). Nakon isteka tog roka trudnoću je moguće uz opravdani razlog, koji je u ovom slučaju evidentan, prekinuti odlukom komisije.⁴

Kako spomenuti zakon pobliže ne razlikuje državljanke RH od strankinja, moguće je i na zahtjev državljanki BiH izvesti pobačaj.

Etička pitanja i nedoumice u ovom su slučaju marginalizirani jer postoje pozitivni propisi koji reguliraju mogućnost pobačaja, ali i monstruozi uvjeti i način začeća sami za sebe otvaraju novo poglavlje s novim argumentima u prigod slobode pobačaja.

3. OBITELJSKO-PRAVNO ZBRINJAVANJE DJECE

Pružanje pomoći žrtvama silovanja obuhvaća i specifičnu obiteljskopravnu zaštitu djece rođene silovanjem njihovih majki. Bez obzira na podrijetlo, djeca su uvijek najneudržnije i najnevinije žrtve rata. Njihova se viktimizacija temelji na nekoliko mogućih okolnosti - neželjenost, odbačenost, prezrenost. U većini slučajeva, osim što ne potječu od muškarca izabranog od majke da bude otac njenom djetetu, biološko podrijetlo od oca nemoguće je utvrditi. Njihov život je od začetka nepoželjan, sataniziran, prožet majčinom mržnjom. Utoliko su i ova djeca žrtve rata.

Situacija s kojom smo se do sada susreli⁵ odnosi se na potrebu obiteljskopavnog zbrinjavanja te djece primjenom jedne od mjera koje predviđa obiteljsko zakonodavstvo, odno-

⁴ Navedeni zakon ne određuje gornju granicu do koje komisija prvog ili drugog stupnja može odobriti pobačaj. Jedini rok uz koji zakon vezuje izvršenje pobačaja nakon isteka deset tjedana trudnoće jest rok od najviše sedam dana od odobrenja komisije (čl. 21). Član 22. u toč. 3. navodi silovanje kao opravdani razlog za prekid trudnoće i nakon isteka deset tjedana od začeća.

⁵ Prema posljednjim nama dostupnim podacima, u Hrvatskoj je rođeno 12 djece silovanih majki, od kojih su sve žene državljanke BiH. Četvero djece majke su napustile, pa su smještene u ustanove za nezbrinutu djecu, dok se ostalih osam majki brine o svojoj djeci.

sno Zakon o braku i porodičnim odnosima Republike Hrvatske (*Narodne novine*, 51/89. i 59/90; u daljnjem tekstu: ZBPO) i postojeći međunarodni dokumenti.

Sučaj neželjene djece ima u obiteljskopravnom smislu nekoliko razina rješavanja. Ova situacija nije nimalo jednostavna, ni s emotivne, ni s moralne, ni s pravne strane.

Pri postupanju s tom djecom i pri odabiru optimalnog pravnog rješenja za njihovu zaštitu obvezni smo svim načelima humanosti i jednakosti sve djece bez obzira na podrijetlo, sadržanim u međunarodnim dokumentima⁶, posebice u Konvenciji UN o pravima djeteta iz 1989. godine.⁷ Konvencija polazi od zabrane diskriminacije djece, obveza sadržanih u Konvenciji i jednakosti sve djece bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, nesposobnost, rođenje ili drugi status djeteta⁸ ili njegova roditelja, ili zakonskih zastupnika ili članova obitelji djeteta (čl. 2, st. 1).

Osnovni kriterij pri iznalaženju odgovarajuće obiteljskopravne zaštite je kriterij *najboljeg interesa djeteta* (*best interests of the child*). Ovaj pravni standard okosnica je novog pravnog pristupa djetetu i njegovim pravima, a Konvencija o pravima djeteta izričito obvezuje sve javne i privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudove, upravne organe i zakonodavna tijela (čl. 3) te osobe odgovorne za dijete (čl. 18) da postupaju u skladu s najboljim interesom djeteta.

U konkretnom slučaju to znači da odluka o vrsti mjere za zaštitu djeteta i njegovih pra-

⁶ Iako Ustav Republike Hrvatske (*Narodne novine*, 56/90) u čl. 14 ističe jednakost svih građana bez obzira na podrijetlo, ova odredba nije neposredno primjenjiva jer su ta djeca državljani druge, strane države.

⁷ Objavljena je u *Službenom listu SFRI*, Međunarodni ugovori, 15/91.

⁸ Ova obilježja djeteta u slučajevima gdje ono potječe od majčinog silovatelja, evidentno druge nacionalne i etničke (čak i vjerske) pripadnosti (u ovom slučaju srpske), mogla bi biti osnovna diskriminacijska okolnost.

⁸ Djecu je moguće zakonski i u praksi diskriminirati prema tome jesu li rođena u braku ili kao izvanbračna, pri čemu se za djecu silovanih neudanih majki ta činjenica može realizirati kao dodatna diskriminacijska okolnost.

Obilježje "... ili drugi status djeteta" u slučaju te djece mogao bi upućivati na usvojenje djeteta i njegov status usvojenika (ako se usvojenje bude realiziralo kroz određeno vrijeme) u usporedbi s djecom koja žive uz svoje biološke roditelje.

va, o izboru staratelja ili usvojitelja mora biti razmotrena u svakom pojedinačnom slučaju posebice, respektirajući specifičnosti i individualnost svakog djeteta uz poštovanje njegova prava na identitet, prava na razvoj i odgoj u obiteljskoj sredini.

Djeca o kojoj je riječ imaju status izbjeglica po Zakonu⁹ i prema Konvenciji o pravnom položaju izbjeglica UN iz 1951. godine s Protokolom o pravnom položaju izbjeglica iz 1967. godine.

Konvencija o pravima djeteta, kao temeljni globalni međunarodni dokument o dječjim pravima, priznaje djeci koja su privremeno ili trajno lišena obiteljske sredine - pravo na posebnu zaštitu i pomoć države (čl. 20, st. 1). Države članice¹⁰ trebaju s jedne strane osigurati alternativnu brigu za takvo dijete u skladu s domaćim zakonodavstvom (čl. 20, st. 2), a s druge strane, testirajući ga kao izbjeglicu, pružiti mu odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u ostvarivanju prava priznatih Konvencijom (čl. 22, st. 1). Kao treće, postoji obveza država na poduzimanje svih raspoloživih mjera radi osiguranja zaštite i brige o djeci pogođenoj oružanim sukobima (čl. 38, st. 4).

Osnovno polazište u zaštiti djece bez roditeljske skrbi jest osiguravanje alternativne brige. Konvencija upućuje na primjenu domaćeg prava, pa se postavlja pitanje je li to za djecu čije su majke državljanke Bosne i Hercegovine hrvatsko ili bosanskohercegovačko pravo.

Zakon o hrvatskom državljanstvu (*Narodne novine*, 53/91) određuje način stjecanja državljanstva i ne predviđa mogućnost da osoba samim rođenjem na području Hrvatske stekne hrvatsko državljanstvo (tzv. *ius soli*). Naprotiv, odredbom čl. 7. određeno je da samo nahoče, dakle dijete rođeno ili nađeno na području Republike Hrvatske, nepoznatih roditelja ili roditelja nepoznatog državljanstva ili bez državljanstva, stječe hrvatsko državljanstvo. Argumento a contrario, a u vezi s odredbom čl. 3, takvo dijete nema hrvatsko državljanstvo, već državljanstvo BiH. U skladu s time, djeca o kojoj je riječ za pravni su poređak Republike Hrvatske stranci.

⁹ Već prije spomenuta odredba čl. 34. Zakona o kretanju i boravku stranaca.

¹⁰ Hrvatska je ratificirala ovu konvenciju i ona se primjenjuje od 8. listopada 1991.

Zakon o preuzimanju Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (*Narodne novine*, 53/91; u daljnjem tekstu: ZRSZ) određuje koje je pravo mjerodavno, tj. po zakonu koje će se države provoditi obiteljskopravne mjere zbrinjavanja djece i koji će organi biti nadležni. Prema spomenutom zakonu isključivo su nadležni organi BiH, a pravo koje se kao supstancijalno primjenjuje je domovinsko pravo djeteta (tzv. *lex patriae*), tj. Porodični zakon BiH (Sl. list BiH, 21/79).

Kako stvarna situacija pokazuje, radi se o djeci koja su po svim pravnim normama izbjeglice i stranci, bez roditeljske brige, pa je upitno kako ih odgovarajuće zbrinuti.

Odredbom čl. 218. ZBPO RH obvezani su organi starateljstva (u Hrvatskoj) postaviti staratelja strancu za zaštitu njegovih prava i interesa (i imovine) dok starateljski organ njegove matične zemlje ne preuzme brigu o njemu. Takav će staratelj voditi cjelokupnu brigu o djetetu, a u sklopu starateljske brige bit će i smještaj djeteta u odgovarajuću ustanovu za nezbrinutu djecu (Caritas, dom). Staratelj treba voditi i posebnu brigu o tome da ne dođe do ilegalnog transfera ili nestanka djeteta ili do promjene identiteta i podataka o djetetu, i u tom smislu ima pravo na pomoć države.¹¹ Obveza je hrvatskih organa starateljstva da o svakom slučaju postavljajući staratelja izvijeste nadležni starateljski organ u BiH.

3.1. Obiteljskopравни status djeteta (problem materinstva, presumpcija očinstva, roditeljsko pravo)

Rođenjem djeteta nastaje roditeljskopравни odnos između majke/oca i djeteta. Žena koja je rodila dijete njegova je majka¹² i time po zakonu ima sva prava i dužnosti glede djeteta (roditeljsko pravo).

Ako je dijete rodila neudana žena, roditeljsko pravo po zakonu ima (i izvršava) samo ona, dok se priznanjem ili sudskom presudom ne utvrdi otac djeteta. Djeca začeta silovanjem njihovih majki imaju izvanbračni status i ne-

¹¹ Čl. 11 Konvencija o pravima djeteta.

¹² Odredba člana 122. hrvatskog ZBPO glasi: "Majkom djeteta smatra se žena koja ga je rodila". Porodični zakon BiH takvu eksplicitnu odredbu nema, ali sistematskim tumačenjem odredbi o roditeljskom pravu proizlazi isti zaključak.

utvrđenog su podrijetla od oca, i sasvim je sigurno zbog okolnosti začeca da im otac nikad neće moći biti utvrđen (ni priznanjem ni medicinskim vještačenjem u paternitetskom sporu).

Prema Porodičnom zakonu BiH u ovom slučaju suglasnost na usvojenje treba dati samo majka u bilo koje vrijeme nakon poroda.¹³

Naprotiv, ako je dijete rodila udana žena (a radi se o silovanju, dakako), ocem djeteta smatra se muž majke, sve dok svoje očinstvo ne ospori u sudskom postupku, pa bi *de iure* trebao i njegov pristanak na usvojenje. Međutim, očekivati je da će većina takvih majki htjeti zamesti tragove svoje tragedije i pred muževima tajiti činjenicu rođenja djeteta. Strogo formalno postupanje imat će svoje nepodobnosti, pa je, s jedne strane, nužno od žene koja odluči napustiti dijete (bez obzira na njezin bračni status) uzeti suglasnost za usvojenje dok je još dostupna. S druge strane, zakonsku odredbu o nepotrebnosti pristanka za usvojenje roditelja kojem je boravište nepoznato najmanje jednu godinu, a u tom se vremenu ne brine za dijete (čl. 149. Porodičnog zakona BiH) treba u konkretnom slučaju tumačiti ekstenzivno i smatrati da *de iure* otac djeteta, a samo muž majke, ne može dati nikakvu izjavu, a u interesu je djeteta da bude usvojeno. Razlog takve interpretacije zakona je dvojak: zakon je pisan za uobičajene, mirnodopske, a ne ratne i krajnje traumatizirajuće okolnosti. Osim toga, poštovanje načela humanog postupanja s ljudima i poštovanje prava i sloboda čovjeka ne bi smjeli biti nauštrb najboljeg interesa djeteta.

3.2. Međudržavno usvojenje

Usvojenje je oblik obiteljskopravnog zbrinjavanja djeteta bez roditeljskog staranja. Osnovni cilj koji se usvojenjem želi postići jest supstitucija nepostojeće ili nedostatne (nezadovoljavajuće) roditeljske brige za dijete novim roditeljima koji će djetetu omogućiti pravilan razvoj.

Kako se danas usvojenje smatra najpodobnijom zamjenom roditeljske brige i najboljom

zamjenom za prirodnu obiteljsku sredinu, ono je u slučajevima napuštene djece začete silovanjem njihovih majki idealni oblik obiteljskopravnog zbrinjavanja.

Međutim, organi starateljstva u Republici Hrvatskoj nisu prema ZRSZ nadležni provoditi usvojenje, pa bi za usvojenje djece bili nadležni organi starateljstva u BiH. Osim toga, sve pretpostavke za usvojenje, kako u osobi usvojenika, tako i usvojitelja, ocjenjuju se prema bosanskohercegovačkom Porodičnom zakonu. To znači da će se ocjena o obliku usvojenja (tzv. potpuno ili nepotpuno usvojenje), dobi usvojitelja, razlike u godinama, pristanku na usvojenje, učincima usvojenja i sl. određivati po bosanskohercegovačkom zakonu. Ti su zahtjevi, dakako, ograničeni na situaciju ako se kao usvojitelji pojave državljani BiH. Naprotiv, prema ZRSZ (čl. 44, st. 2) traži se kumulativna primjena supstancijalnog prava usvojenika i usvojitelja ako bi oni bili državljanstva različitog od onog usvojenika.

U javnosti se podosta proširio glas o mogućnosti usvojenja te djece, to više što je poznato da i Hrvatska, jednako kao i većina zapadnoeuropskih zemalja, ne obiluje djecom podobnom za usvojenje.¹⁴

S obzirom na činjenično stanje i zahtjeve postavljene u postojećim propisima, valja zaključiti da je za sada usvojenje te djece neizvjesno. Odluka o definitivnoj (pravnoj) sudbini djece - hoće li doći do usvojenja i od kojih usvojitelja - stvar je političke prosudbe nadležnih organa u Bosni i Hercegovini.

Kako je pravni položaj napuštene djece silovanih majki državljanke BiH pravni slučaj s međunarodnim elementom, eventualno usvojenje implicira i neke naznake glede pravnih kvalifikacija tzv. međudržavnog usvojenja (tzv. *intercountry adoption*).

Hrvatsko i bosanskohercegovačko zakonodavstvo samo iznimno dopuštaju usvojenje vlastite djece od usvojitelja državljana neke druge države. To se usvojenje dopušta samo

¹³ Naprotiv, hrvatski ZBPO predviđa mogućnost da majka šest tjedana nakon rođenja djeteta može dati suglasnost za usvojenje njenog djeteta od nepoznatih usvojitelja.

¹⁴ Podobnost se odnosi na djecu kojoj nije poznat ni jedan roditelj, kojoj su oba roditelja umrla, oba su lišena roditeljskog prava ili su potpuno lišena poslovne sposobnosti kao osnovne pravne pretpostavke za usvojenje, ali i na praktičnu okolnost, a to je niska dob djeteta (inače usvojitelji žele vrlo malu djecu). Djeca koja se nalaze u domovima za nezbrinutu djecu najčešće imaju roditelje koji su o njima samo "nedovoljno" brinu, a ne daju pristanak na usvojenje svoga djeteta.

ako postoje naročito opravdani razlozi (čl. 144, st. Porodičnog zakona BiH), odnosno ako je to od osobite koristi za dijete (čl. 142, st. 2 ZBPO). Uz tu iznimku, potrebno je odobrenje Ministarstva socijalne skrbi (odnosno socijalne politike u BiH) i mišljenje Ministarstva unutarnjih poslova.

Međudržavno usvojenje kao oblik alternativne brige za dijete predviđa i Konvencija o pravima djeteta (čl. 21). No, taj oblik zbrinjavanja Konvencija preporučuje tek kad drugi oblici brige za dijete predviđeni domaćim zakonodavstvom nisu mogući (smještaj u drugu obitelj, usvojenje ili hraniteljstvo u zemlji porijekla djeteta). Konvencija zastupa stav o kontinuitetu u podizanju djeteta te o potrebi respektiranja etničkog, vjerskog, kulturnog i lingvističkog podrijetla djeteta (čl. 20, str. 3). Radi detaljnijeg reguliranja pitanja međudržavnog usvojenja Konvencija obvezuje države na skapanje bilateralnih i multilateral-nih ugovora.

Glede interesa koji su u Hrvatskoj prisutni radi usvojenja djece o kojoj je riječ, valja još jednom istaknuti da hrvatski organi starateljstva nisu ovlašteni provoditi usvojenje (nemaju upravno-procesnu legitimaciju). Ako nadležni organi u BiH zauzmu stav da je međudržavno usvojenje najbolji način zaštite interesa djeteta, onda će takav stav svakako trebati verificirati u obliku međudržavnog protokla.¹⁵ Kriterij takvog bilateralnog ugovora moraju biti s jedne strane dobrobit djeteta, a s druge strane nepostojanje bilo kakvih financijskih koristi bilo za koga. Radi osiguranja neprofitabilnosti međudržavnog usvojenja¹⁶

¹⁵ Pri Vladi Republike Hrvatske osnovan je stručni tim pravnika koji je izradio smjernice glede zaštite silovanih žena i njihove djece.

¹⁶ Do usvojenja treba doći samo ako je ono korisno za dijete. Korist se mjeri s dobrobit djeteta i boljom zaštitom interesa od one koja postoji prije usvojenja. Osim toga, moraju biti ispunjene zakonom propisane pretpostavke koje su jamac da će usvojenje biti za dijete korisno, budući da su usvojitelji "izabrani" roditelji. Razlog iznimnog dopuštanja međudržavnog usvojenja je nemogućnost kontrole odnosa usvojenika i usvojitelja nakon zasnivanja usvojenja i "odljev" vlastitih državljana, jer djeca koju usvajaju stranci odlaze u inozemstvo i u pravilu guve svaku vezu sa zemljom iz koje potječu.

po-trebna je koordinacija aktivnosti s UNICEF-om. Osim odobrenja i suradnje s nadležnim organima BiH, angažman specijalizirane ustanove za zaštitu djece na međudržavnoj razini značio bi dodatno jamstvo za Republiku Hrvatsku.

4. PRAVA DJECE I NJIHOVA BUDUĆNOST

Bez obzira na stravične uvjete u kojima su začeta i na nedostatak ljubavi u prvim danima života, i ova djeca zaslužuju svu pažnju i brigu odraslih. Njihova tragična sudbina u rukama je ljudi koji moraju utrti najbolji put za tu nesretnu djecu.

Glede njihova pravnog subjektiviteta, ona imaju sva prava kao i druga djeca - od prava na život, prava na nesmetan razvoj, do prava na roditeljsku brigu i ljubav i prava na identitet.

Konvencija o pravima djeteta brojne je potrebe djece karakterizirala pravima djeteta, priznajući njihovu međusobnu uvjetovanost i isprepletenost.

Svako dijete, pa tako i ovo ostavljeno, ima pravo na saznanje vlastitog podrijetla. Konvencija saznanje o roditeljima ne ograničava nikakvim okolnostima, no u slučaju usvojenja ove djece pravo na saznanje vlastitog podrijetla trebalo bi biti dijelom ograničeno. Djetetu bi trebalo omogućiti da sazna odakle potječe i tko mu je majka, ali ne i da je začeto silovanjem u okolnostima etničkog čišćenja. Upravo znanje o podrijetlu djeteta od oca moglo bi se negativno odraziti na psihički razvoj djeteta. Ovoj restrikciji pogoduje i zaštita najboljeg interesa djeteta. Kriterij najboljeg interesa djeteta svakako bi trebao biti presudan i u odluci o usvojiteljima, odnosno o stranoj zemlji u kojoj će dijete biti usvojeno. Premda je očuvanje djetetova jezičnog, etničkog i kulturnog identiteta zahtjev suvremenog pristupa djeci i njihovim pravima, čini nam se da je u interesu djeteta da ne bude usvojeno u etnički bliskoj sredini. Nepremostive su teškoće na putu sazrijevanja djeteta koje je plod bezumne mržnje njegova biološkog oca prema majci druge etničke pripadnosti. Stoga, takva djeca zaslužuju barem budućnost bolju od njihova početka.

Summary

**LEGAL FAMILY PROBLEMS PROTECTION OF
RAPED WOMEN AND THEIR CHILDREN**

Dubravka Hrabar

The problem of raped women in Croatia and in Bosnia and Herzegovina in particular has imposed not only many ethical questions, but also those concerned with the legal status of thus conceived children.

The paper gives different forms of legal help and protection in connection with pregnancy or the birth of children which are the consequence of the mass crimes of rape.

Particular stress has been given to a different legal status of women who are citizens of the Republic of Croatia, as opposed to those who are citizens of the Republic of Bosnia and Herzegovina. Mechanisms of social care, abortions and family and legal institutes for child care are explained. Within the framework of the existing institutes of family law, the problem of motherhood of the so conceived and then abandoned children is analyzed, as well as the presumption of fatherhood and parental rights over such children. Particular attention has been given to the rights of these children and to the so called international adoption, being a legal possibility for finding a better (legal) destiny for children who were conceived as a result of rape and then abandoned.